

KIRSTEN VOLF

24 SATA U SVETU VIKINGA

JEDAN DAN IZ
ŽIVOTA TADAŠNJIH
STANOVNIKA

Prevela
Nevena Andrić

 Laguna

Naslov originala

Kirsten Wolf

24 HOURS IN THE VIKING WORLD

A Day in the Life of the People Who Lived There

Copyright © 2024 by Kirsten Wolf

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

**24 SATA U
SVETU
VIKINGA**

SADRŽAJ

UVOD 11

SEDMI SAT NOĆI (00.00–01.00)

ZEMLJORADNIKA UBIJAJU U KREKETU 15

OSMI SAT NOĆI (01.00–02.00)

VIDARKA LEČI SKALDA RANJENOG U BICI 24

DEVETI SAT NOĆI (02.00–03.00)

ŽENA SE PORAĐA 33

DESETI SAT NOĆI (03.00–04.00)

PEKAR POČINJE DA MESI HLEB 42

JEDANAESTI SAT NOĆI (04.00–05.00)

TRGOVAC SAKUPLJA ROBU 51

DVANAESTI SAT NOĆI (05.00–06.00)

ŽENA BRANI SVOJ NAROD 60

PRVI SAT DANA (06.00–07.00)

JEDNOJ BEBI JE POŠTEĐEN ŽIVOT 70

DRUGI SAT DANA (07.00–08.00)

ČOVEK SE SPREMA ZA VOJNI POHOD 77

TREĆI SAT DANA (08.00–09.00)

SIN SAHRANJUJE NEUPOKOJENOG OCA 86

ČETVRTI SAT DANA (09.00–10.00)

RUNOPISAC PRIKAZUJE SVOJE UMETNIČKO DELO 95

PETI SAT DANA (10.00–11.00)

ZAKONOSBORAC OBJAVLJUJE NOV ZAKON 103

ŠESTI SAT DANA (11.00–12.00)

ROBINJA ODLUČUJE DA PROGOVORI 110

SEDMI SAT DANA (12.00–13.00)

ČOVEKA OPTUŽUJU DA JE HOMOSEKSUALAC 117

OSMI SAT DANA (13.00–14.00)

POGLAVAR SE VRAĆA IZ VIKINŠKOG POHODA 125

DEVETI SAT DANA (14.00–15.00)

ČOVEK SE BORI U DVOBOJU 135

DESETI SAT DANA (15.00–16.00)

ŽENA ODLUČUJE DA SE RAZVEDE OD MUŽA 145

JEDANAESTI SAT DANA (16.00–17.00)

DOMAĆICA PRIPREMA SPECIJALNU VEČERU 152

DVANAESTI SAT DANA (17.00–18.00)	
ČOVEK DOBIJA ODŠTETU ZA BRATOVLJEVU SMRT	161
PRVI SAT NOĆI (18.00–19.00)	
BRODOGRADITELJ ZAVRŠAVA IZGRADNJU BRODA	171
DRUGI SAT NOĆI (19.00–20.00)	
KRALJ PRISUSTVUJE ŽRTVENOM SLAVLJU	181
TREĆI SAT NOĆI (20.00–21.00)	
JEDNOG POGLAVARA SPALJUJU U ROĐENOJ KUĆI	190
ČETVRTI SAT NOĆI (21.00–22.00)	
ŽENA SE PRIHVATA ORUŽJA	199
PETI SAT NOĆI (22.00–23.00)	
ČERKA SPREČAVA OČEVO SAMOUBISTVO	207
ŠESTI SAT NOĆI (23.00–00.00)	
MUŠKARAC DOJI BEBU	216
IZJAVE ZAHVALNOSTI	225
O AUTORKI	227
IZVORI FOTOGRAFIJA	229
IZVORI	231
BIBLIOGRAFIJA	237
IMENA	241

UVOD

Radnja ove knjige odvija se u vikinško doba, koje je okvirno trajalo od 880. do 1100. godine. Bavi se prvenstveno kontinentalnom Skandinavijom (Danskom, Norveškom i Švedskom) i Islandom. Tokom ta tri veka vikinzi su naselili Island, a Skandinavija je doživela značajne promene: obrazovala su se savremena kraljevstva Danske, Norveške i Švedske, osnovani su prvi gradovi, i paganska skandinavska religija je postepeno ustupila mesto hrišćanstvu. Pritom, u vikinško doba se tehnologija brzo razvijala. U to vreme su se gradili mostovi i tvrđave – na primer, kružna utvrđenja, među kojima je najpoznatije Treleborg u Danskoj. Načinjen je veliki pomak u brodogradnji i navigaciji, što je omogućilo Skandinavcima da prevaljuju velike razdaljine i prošire se po svetu uspešnije nego svi ostali evropski narodi do tada; ostaće prvi u tome sve do putovanja i kolonizacije koji su usledili nakon Kolumbovih otkrića.

U vikinško doba skandinavski svet je značajno narastao; silom prilika, ova knjiga opisuje samo deo tog sveta,

NA GLOBUSU JE PRIKAZANO OGROMNO PODRUČJE KOJE SU ZAPOSELI VIKINZI; ONO NE OBUHVATA SAMO SKANDINAVIJU VEĆ I JUŽNI DEO GRENLANDA I DANAŠNJI NJUFAUNDLEND.

jer mora se uzeti u obzir da se život vikinškog pljačkaša potpuno razlikovao od života pekara, brodograditelja ili domaćice. Takođe treba imati u vidu mesne razlike u načinu života i strukama. Skandinavija – u nešto širem smislu te reči – obuhvata ogromnu površinu. Proteže se od pedeset petog stepena severne geografske širine, više od dve hiljade kilometara na sever, zalazeći u Severni ledeni okean, i od najzapadnije tačke Islanda, dvadeset četiri stepena geografske širine zapadno od Griniča, do istočnih granica Norveške, a zatim Finske, na trideset prvom stepenu istočne geografske širine.

Geografski i klimatološki gledano, sve ove zemlje su vrlo različite. Danska je ravna, i dobar deo njene teritorije čini kolaž od belih plaža, plavih jezera i zelenih polja. Oko dve trećine Norveške sastoji se od visokih planina, a velika područja tih krševitih planina su gola stena. Severni deo Švedske je planinski, dok se središnji i južni deo sastoje od nizija i visija. Island je vulkansko ostrvo. Teren je vulkanska ploča pod ledom, iz koje vire planinski vrhovi. Unutrašnjost ostrva se sastoji od lednika i pustare.

Skandinavsko stanovništvo je, na početku vikinškog doba, bilo uglavnom homogeno, ali zahvaljujući vikinškim pohodima i trgovini – uključujući i uvoz robova u Skandinaviju, naročito iz Irske – rase i kulture su se svakako sve više mešale. Ako danas pogledamo Skandinavce koji sebe smatraju starosedelačkim stanovništvom, videćemo ne samo ljude svetle kose i plavih očiju već i tamnokose i smeđooke. Važno je napomenuti da nisu svi Skandinavci bili vikinzi. Reč „viking“ označava struku, ne etnički identitet. Ne postoje, na primer, žena viking ili dete viking. Samo su se malobrojni muškarci iz Skandinavije ili s nordijskih ostrva bavili vikinškim poslom. Većina su bili obični, mirni zemljoradnici, ribari, lovci, trgovci i zanatlije, recimo stolari, kovači i brodograditelji. Pojedinci su radili i kao pravnici, mirotvorci, pesnici i runopisci. Pritom, vikinškom strukom su se ljudi uglavnom bavili dobrovoljno. Bila je to prilika za mladiće da malo odu od kuće, da vide i iskuse druge delove sveta i zarade nešto novca – a to je donekle slično razlozima koji u današnje vreme ponekad privlače mlade u vojsku.

Cilj knjige *24 sata u svetu vikinga* jeste da dočara sva-kodnevni život kontinentalnih Skandinavaca i Islandana

i da ih živopisno predstavi uz pomoć podataka poteklih iz srednjovekovnih književnih izvora i arheoloških iskopavanja. U pojedinim poglavljima šetamo se između Danske, Norveške, Švedske, Islanda i Orknijskih ostrva, a u nekoliko slučajeva skoknućemo i do Grenlanda i Severne Amerike, koje su nordijski narodi pokušali da kolonizuju. Većina priča je, međutim, smeštena na Island, jer tamošnja srednjovekovna književnost najopširnije opisuje svakodnevni život. Priče su zasnovane na stvarnim događajima i većinom govore o stvarnim, dobro poznatim ličnostima kao što su norveški kralj Hokon Dobri Haraldson, odmetnik Gisli Surson, pesnik Egil Skalagrimson i viking Svejn Aslejfarson. Nekoliko likova je, međutim, izmišljeno, recimo pekar Harald Jenson, domaćica Sigrid Stejngrimsdotir i brodograditelj Grim Haraldson; nažalost, ljudi tih struka se uglavnom ne pojavljuju u srednjovekovnoj književnosti. Pritom, da bi se nekako povezali često nepotpuni podaci iz arheoloških i književnih izvora, s vremena na vreme sam pojedine biografije morala da potkrepim drugim dokazima da bih ispričala logičnu priču. I na kraju treba napomenuti da sam tu i tamo dala sebi popriličnu pesničku slobodu.

SEDMI SAT NOĆI
(00.00–01.00)

ZEMLJORADNIKA UBIJAJU U KREVETU

Gisli Surson laže suprugu Aud da je zaboravio da nahrani konja svog gosta, pa mora nakratko da izađe. Zamoli je da navuče rezu na vrata, ali da ostane budna kako bi ga pustila unutra kad se vrati. Iz sanduka uzme koplje po imenu Sivostrano, preko košulje i platnenih dugačkih gaća navuče taman ogrtač i krene prema potoku koji deli njegov zemljišni posed u Holu i imanje Sebol u Zapadnim fjordovima na Islandu. Vlasnik Sebola je njegov zet Torgrim. Oba imanja se snabdevaju vodom sa istog potoka. Iako je voda te noći ledena, on odgaca kroz nju sve do staze za Sebol. Gisliju se ne dopada ono što je pošao da uradi, ali je uveren da je neizbežno. Duboko ukorenjeno osećanje časti ne ostavlja mu izbora.

Naročito oružje je često imalo imena – kao obeležje porekla ili odraz vrlina. Primeri iz stare norenske književnosti su Nogogrizač, Gretirov Dar, Bojni Plamen, Grizač Verižnjača i Mirolomac.

Gisli se priseća kako je jednom prilikom sedeo sa ostalima iz Haukadala; okruženje je bilo sasvim prijateljsko – pili su, bilo je mnoštvo piva i hrane, klicanja i priča, šala i smeha. Upravo tada, u doba mira i prijateljstva, međutim, vidovnjak Gest, mudar čovek kog je Gisli veoma poštovao i u kog je imao poverenja, upozorio ga je da za nekoliko godina neće među svim prisutnima vladati tako savršena sloga. Gisli je bio sasvim svestan da među stanovnicima Haukadala ima izvesnih trvenja – na kraju krajeva, zar postoji porodica bez nesuglasica? – ali se iznenadio kad je čuo koliko će ove razmirice postati opasne.

Vidovnjakova predviđanja su često bila tačna, i posle Gestovog predskazanja Gisli se očajnički dao u potragu za rešenjem koje će promeniti ishod. Spreman da preduzme sve što je u njegovoj moći, predložio je da se on i srodnici zakunu jedan drugom da će biti kao braća, s namerom da se potvrdi i zapečati njihovo zajedništvo. Trebalo je da se zbratime četiri muškarca: sam Gisli, Gislijev brat Torkel, njihov zet Torgrim – muž njihove sestre Tordis – i Vestejn, brat Gislijeve žene Aud. Dok su zazivali sve bogove za svedoke, Gisli je predložio da sva četvorica polože zakletvu da će se osvetiti svakome ko naudi nekome iz bratstva. Svi su pristali, ali kada su se uhvatili za ruke, Torgrim je iznenada izvukao šaku iz Vestejnovе i rekao da

oseća obavezu da sklopi savez samo sa ženinom braćom, ali ne i s Vestejnom. U odgovor na to, Gisli je izjavio kako ne želi da ima bilo kakvu obavezu prema Torgrimu. Može se reći da je u bratstvu od samog početka bilo problema.

Kao što je Gest predskazao, a na Gislijevo veliko razočaranje, svako drugarstvo koje je nekad vladalo među njima četvoricom uskoro je počelo da bleđi. Gisli se prvenstveno brinuo za bezbednost voljenog šuraka Vestejna, koji je upravo kretao na plovidbu u inostranstvo. Zato je Gisli otišao u kovačnicu i napravio nešto nalik na veliki novčić – jedinstven metalni disk, presečen napola, tako da su se polovine savršeno uklapale. Gisli je sačuvao jednu polovinu, a drugu je dao Vestejnu pre nego što je ovaj otišao. Dogovorili su se ovako: ako jedan od njih oseti da mu je život u opasnosti, poslaće polovinu diska onom drugom, kao poziv u pomoć. U dubini duše Gisli je nekako znao da će ga jednog dana upotrebiti.

Nešto kasnije, dok su se Gisli i Aud mazili u krevetu, ona mu je ispričala o svom razgovoru sa Asgerd, ženom njegovog brata Torkela. Gisli i Torkel su imali zajedničko imanje, i supruge su im bile bliske. Dok su jetrve tkale i ćaskale, Aud je pitala Asgerd da li je u vanbračnoj vezi s Vestejnom. Asgerd je rekla da nije, ali je bez oklevanja priznala da je Vestejn veoma privlači i da joj se sviđa više od muža. Na svoj užas, Aud je shvatila da je Torkel slučajno čuo razgovor. Iako ga je Audina priča zabrinula, Gisli nije nju krivio, jer, kako je rekao: „Neko je morao izgovoriti kobne reči. Desiće se šta je suđeno.“

Uskoro posle toga Torkel je zatražio da on i Gisli podeli posed. Iako je Gisli znao da će njemu samom to odgovarati, pošto se Torkel retko bavio imanjem i živio je

više kao parazit nego suvlasnik, svejedno se usprotivio. Kod njega je osećaj porodičnog zajedništva bio vrlo jak. Bez suvlasništva koje bi ih povezivalo, Gisli se plašio da će porodično jedinstvo oslabiti. Svejedno, Torkel je postupio po svom i preselio se na Sebol, imanje njihovog zeta Torgrima, malo dalje odatle. Tada je Gisliju već bilo jasno da je Vestejn u ozbiljnoj opasnosti. Torkela je svakako još obavezivala zakletva, ali Torgrim je slobodno mogao da se sveti u šurakovo ime. I tako, kada je Gisli saznao da se Vestejn vratio s putovanja, poslao mu je poruku – svoju polovinu metalnog diska – ali Vestejn je pošao drugim putem, a ne onim koji je glasnik očekivao, i Gisli nikako nije mogao da ga pronađe.

Tokom dve noći nakon Vestejnovog dolaska u Hol, Gisliju je bilo teško da zaspi. Kada bi konačno zadremao, mučili su ga uznemirujući snovi, koje nije hteo da otkrije nikom, pa ni sopstvenoj ženi. Treće noći je samo Gisli bio budan kada je snažan nalet vetra tako pogodio kuću da je otkinuo čitav krov s jedne strane, a kiša je napolju pljuštala kao nikad ranije. Gisli i poljski radnici su poskakali iz kreveta da prekriju seno na livadama, tako da je u kući s Vestejnom i Aud ostao samo jedan radnik – rob Tord Kukavica. Vestejn se ponudio da im pomogne, ali ga je Gisli zamolio da ostane sa sestrom.

Krov je uskoro počeo toliko da prokišnjava da su Vestejn i Aud morali da premeste krevete u suvlji deo kuće. Tada, pred samo svitanje, Aud se probudila i čula Vestejnov povik: „Na mestu ubijen!“ Brzo je ustala, pritrčala i videla brata kako pada mrtav pored svog ležaja, s kopljem u grudima. Iako je bila potpuno preneražena ovim prizorom, uspeła je da se pribere i zatraži od Torda Kukavice da

ukloni oružje, ali je on odbio. Znao je da, na Islandu, onaj ko izvuče oružje iz ubojite rane, mora da preuzme osvetu na sebe. Takođe je znao da se, ukoliko oružje ostane u smrtonosnoj rani, to smatra mučkim smaknućem, a ne ubistvom. Baš tada je ušao Gisli, iščupao koplje iz rane i sveg krvavog ga bacio u sanduk da ga niko drugi ne vidi.

Gisli je seo na ivicu kreveta da sabere misli. Na kraju je odlučio da pošalje kćer-posvojenicu u Sebol da vidi šta se tamo dešava. Kad se vratila, izvestila ga je da je nisu srdačno dočekali i da niko u Sebolu nije pokazao ni žalost niti iznenađenje kada im je ispričala o Vestejnovom ubistvu. Zapravo, Torgrim je bio potpuno naoružan, sa šlemom na glavi i mačem u ruci, rekla je, dok je Gislijev brat Torkel takođe držao mač. Gislija ove vesti nisu iznenadile. Odmah je za Vestejna počeo da priprema grobnu humku na peščanom sprudu na drugom kraju jezerceta ispod Sebola. Na Vestejnovu sahranu su došli mnogi, uključujući i Torkela, koji je nagovarao Gislija da se ne uznemirava oko Vestejnovog ubistva i da ne misli o osveti.

Gisli, međutim, nije mogao da pređe preko onoga što se dogodilo. Nije mogao da prenebregne pobratimsku obavezu prema Vestejnu, a samim tim i prema Aud, naročito zato što je ona vrlo teško podnela bratovljevo ubistvo. Iako nije mnogo plakala, Gisli je dobro poznavao suprugu i shvatao je da joj brat očajnički nedostaje. Pritom nije mogao zaboraviti da je upravo on izvukao oružje iz smrtonosne rane; morao je da se osveti Vestejnovom ubici, a znao je da je to Torgrim. Na njega je bio red da uzvрати udarac.

U proleće su Gisli i Torgrim, svaki za sebe, rešili da prirede gozbe na svojim imanjima, u čast završetka zime.

Pozvali su mnogo sveta. Dok je kitio kuću u Sebolu, Torgrim je poslao Gejrmunda, jednog radnika, u Hol po neke tapiserije, koje je Vestejn nameravao da pokloni Torkelu, ali ih je Torkel odbio. Gisli je spremno pristao da dà tapiserije Gejrmundu i otpratio ga je sve do jedne livade gde su inače kosili seno. Tamo je Gisli opazio priliku da se osveti Torgrimu, pa je rekao Gejrmundu da u zamenu za upotrebu tapiserija treba da skine rezu s trojih vrata kuće u Sebolu pre nego što ode u krevet. Gejrmund je pristao.

Zidovi kuća su, u vikinško doba, verovatno bili obloženi drvetom, i u nekim kućama ova oplata je bila ukrašena rezbarijama i ćilimima to jest tapiserijama – uzanim trakama od tkanine sa vezenim ili tkanim ukrasima. Ovo drugo je bilo povlastica bogatih i služilo je ujedno kao ukras i kao izolacija.

Gisli dobro zna raspored prostorija u sebolskoj kući zato što ju je sam gradio. Jedna vrata vode iz staje u kuću, i on rešava da uđe prvo tuda. Sa svake strane zatiče po trideset krava i vezuje im repove jedan za drugi, tako da ne mogu da se kreću, a zatim, na izlasku, zatvori štalska vrata spolja, tako da se iznutra ne mogu otvoriti. Odlazi do glavne zgrade i otkriva da je Gejrmund održao obećanje. Troja vrata na kući su bez reze. Gisli tiho uđe i zatvori za sobom. Neko vreme stoji nepomično i osluškuje je li iko budan. Pošto se uveri da svi spavaju, odlučuje da ugasi tri lampe koje je zatekao upaljene u kući. Uzima malo rogozine s poda, upliće je i tiho nabacuje svežanj na prvu

lampu da je ugasi. Dok pravi još jedan svežanj da ugasi i drugo svetlo, Gisli se ukoči. U prigušeno osvetljenoj prostoriji vidi ruku nekog mladića kako se pruža prema trećoj svetiljci, skida držač lampe i gasi plamen. Čini se kao da je prošla večnost dok se Gisli ne oseti dovoljno sigurno da zađe dublje u kuću.

Zbog mraka se teško snalazi, ali naposljetku stiže do spavaće sobice gde obično spavaju Tordis – njegova sestra – i Torgrim. Vrata njihovog sobička su zatvorena. Gisli polako uspeva da ih otvori a da ne probudi nikog živog, pa s mukom razabere da su oboje u krevetu. Zatim počinje tiho da pipa pod pokrivačem u potrazi za Torgrimom. Toliko je mračno da ne shvata da je po grudima dodirnuo Tordis, koja spava na bližoj strani kreveta. Njegov dodir probudi sestru, koja čuše Torgrima i pita ga: „Torgrime, zašto ti je tako hladna ruka?“ Torgrim nešto promumla i promeškolji se u snu.

REKONSTRUISANA ISLANDSKA SEOSKA KUĆA, KOJA SE NALAZI
U STENGU, U DOLINI TJORSARDAL, U SREDIŠNJEM DELU ZEMLJE.

Gisli se uplaši da će neko čuti kako mu lupa srce, pa još malo sačeka, grejući ruke ispod tunike. Kad se uveri da su oboje opet zaspali, posegne preko Tordis i blago dodirne Torgrima, koji je opet okrenuo leđa ženi. Torgrim se sad promeškolji, probudi se, i dok se okreće prema Tordis, Gisli jednom rukom brzo strgne prekrivače s bračnog para, a drugom zarije Sivostrano Torgrimu u slabinu tako snažno da se koplje zabije u krevet. Gisli se hitro odšunja kroz kuću, a zatim napolje, i zaključa za sobom. Čuje Tordisin uzvik da su joj ubili muža.

Počinje sneg i prekriva sve staze, a on kreće kući istim putem kuda je i došao. Iza sebe čuje komešanje pijanih ljudi, koji, nesigurni šta da rade, gaze po snegu, uništavajući tragove koje je Gisli možda ostavio za sobom. Kad se vrati kući u Hol, Aud mu otključa. Ništa ga ne pita. Gisli leže u krevet čiste savesti zato što je ispunio bratsku zakletvu koju je položio. Istog časa zaspi.

Kasnije Gisli odrecituje strofu, iz koje je jasno da je on kriv; slučajno ga čuje sestra, žrtvina supruga, i ispravno protumači ove stihove:

*Video sam izdanke kako niču
kroz mraz koji se topi
na grobu sumornog čoveka;
tog ratnika sam ja ubio.
Ratnik je ubio tog čoveka i
onom ko je žudeo za novom zemljom
dao je jednu parcelu da bude njegova zauvek.*

Ovo otkriće je uskoro dovelo do njegovog dugog otpadništva od zakona i, naposljetku, pogibije dok se branio

od neprijatelja. Treba napomenuti da je na Islandu otpadništvo – stavljanje izvan zakona – bilo najstroža kazna. Postojale su dve osnovne vrste otpadništva: „manje otpadništvo“ i „puno otpadništvo“. Manje otpadništvo je bilo trogodišnje izgnanstvo iz zemlje. Pun otpadnik bi izgubio sva prava. Nikom nije bilo dozvoljeno da mu pomogne ni na koji način niti da ga preveze u inostranstvo. Svako je smeo nekažnjeno da ga ubije, na Islandu ili u bilo kojoj drugoj zemlji.

OSMI SAT NOĆI
(01.00–02.00)

VIDARKA LEČI SKALDA RANJENOG U BICI

Bio je to vrlo dug, tužan i težak dan za Tormoda Bersasona. Tormod je islandski skald – kompozitor i pesnik koji recituje poeziju na dvoru norveškog kralja Olafa Haraldsona. Nadimak mu je Crnobrvin Skald zato što je, dok je bio kod kuće na Islandu, pisao ljubavnu poeziju o Torbjerg Crnobrvoj. Kasno je večer, a Tormod je duševno i telesno iscrpen od borbe u bici u kojoj je poginuo njegov voljeni kralj Olaf, a samog Tormoda su teško ranili.

„Skald“ je norenski naziv za pesnika. Ta imenica obično označava one koji sastavljaju složenu skaldičku poeziju. Da bi neko postao skald, morao je proći dugu obuku. Skandinavski kraljevi su često unajmljivali skalde da sastavljaju pesme o njihovim poredama i porazima i da ih zabavljaju. Nagrada za poeziju bili su gostoprinstvo i blago na dar.

Kao i mnogi drugi na poraženoj strani, Tormod se povukao s mesta gde je, kako su on i sadruzi mislili, ležala najveća opasnost. Pojedini vojnici su pobegli, ali onako iznuren i ranjen, Tormod nije mogao ništa izuzev da stoji blizu drugova na, kako mu se činilo, bezbednoj razdaljini i da gleda pokolj. Odjednom ga je pogodila strela u levu slabinu. Pošto je, uz prigušen jauk, odlomio telo strele, napustio je bitku i uputio se u potragu za prenoćištem i nekim ko će mu pružiti pomoć.

Već je kasna noć, Tormod se vuče i ima jedino go mač u ruci. Nije naročito hladno, ali pada kiša, staza je blatnjava, a on ne poznaje okolinu. Prljav je, znojav i iscepana odeća mu je natopljena krvlju. Usput ga progone užasi koje je video i doživeo tog dana. Pošto je imao neuporedivo manju vojsku, kralj Olaf nije dobro prošao, iako se, po Tormodovom mišljenju, hrabro branio. Na vrhuncu bitke čovek po imenu Torstejn Brodograditelj je zamahnuo bojnomo sekrom na kralja Olafa i pogodio ga je u levu nogu ispod kolena. Posle ovog udarca, koji mu je gotovo odsekao nogu, kralj se naslonio na stenu, nesposoban da stoji. Uprkos krvi koja mu je lila na stopalo, kralj Olaf nije posustao, ali čovek po imenu Torir Ker je iskoristio kraljevu povredu i nepokretnost, ubo ga je kopljem i proburazio ga ispod verižne košulje, pravo kroz stomak. Naposljetku, izvesni Kalf je zamahnuo na kralja sečivom i pogodio ga u vrat s leve strane. Iako takve rane niko ne bi mogao preživeti, pogibija kralja Olafa ih je ipak sve zaprepastila. Na prizor ubijenog vođe ljudi su vrištali, a ipak su se borili dalje.

Još u šoku, Tormod razmišlja o događajima koji su ih dovde doveli. Kralj Olaf se nedavno vratio iz izgnanstva u Rusiji da ponovo preuzme norveški presto; pojedini moćni poglavari su se svojevremeno naljutili na njega zato

što se nasilno ponašao. Udružili su se s danskim kraljem Knutom Velikim i njegovim norveškim vazalom erlom Hokonom Eriksonom i prognali su kralja Olafa iz oblasti kojom je vladao. Izgnani kralj je boravio kod velikog vojvode Jaroslava Novgorodskog kad su mu stigle vesti da se erl Hokon udavio. Olaf je spazio priliku da povрати krunu i rešio je da napusti politički azil. Bio je svestan da će verovatno naići na otpor i zato je, u prolazu kroz Švedsku, skupio vojsku od otprilike četiristo osamdeset ljudi. U Norveškoj je našao dodatnu grupu pristalica i uvećao je svoje snage, tako da su se sada sastojale od oko tri hiljade ljudi. Olaf, međutim, nije predvideo da će se boriti protiv mnogo veće vojske norveških poglavara koja je brojala oko četrnaest hiljada seljaka.

Noć uoči bitke, ispred sela Stiklestada, kralj Olaf je spavao kratko i nemirno, okružen svojim ljudima. Baš kad je sunce izlazilo, probudio se, pozvao Tormoda i zamolio svog skalda da izrecituje vojsci neku pesmu. Tormod se usredsredio, zažmurio, duboko udahnuo i izrecitovao *Staru poemu o Bjarkiju*, da raspali bojni žar. Glas mu se orio tako zvonko i glasno da se probudila cela vojska. Oduševljeni pesmom, vojnici su odlučili da je nazovu *Osokoljenje ratnika*.

Iz Stare poeme o Bjarkiju:

*Svanuo je dan;
petao kostreši perje;
vreme je da se sinovi pregalaštva daju na posao.
Budite se sada, budite se, prijatelji,
svi odreda najplemenitiji sadruzi Adilsovi.*

Tormud šipči dalje, a bitka iza njega jenjava, dok na posletku ne naiđe na veliki ambar. U njemu treperi svetlo i iznutra dopiru glasovi. On uđe, a istog časa pred njega stupi čovek i počne da se žali na toliku kuknjavu i jauke ranjenika rasutih unaokolo. Čovek nastavlja ljutitu govoranciju i iznosi mišljenje da iako su se ljudi kralja Olafa možda dobro poneli u bici, svakako loše podnose povrede. Uvređen, Tormod zahteva da mu čovek kaže kako se zove i pita ga da li se i sam borio u bici. U odgovor, čovek se predstavi kao Kimbi i kaže Tormodu da je zapravo bio u vojsci uglavnom sastavljenoj od seljaka. Kimbi onda zapita je li Tormod bio u bici. Tormod odgovara da je bio na suprotnoj strani, onoj koja je branila kralja Olafa. Između njih vlada napetost sve dok, posle nekoliko časaka, Kimbi ne ponudi da sakrije Tormoda u zamenu za zlatnu grivnu koju ovaj nosi na ruci – dar kralja Olafa – uz upozorenje da će ga inače norveški seljaci ubiti. Uprkos iscrpenosti, Tormod je i dalje bistro glave. Po sjaju u Kimbijevim očima jasno mu je da njegov navodni spasilac nema dobre namere. Kad Kimbi posegne za grivnom, Tormod prebaci težinu na drugu nogu, zamahne mačem i odseče mu ruku. Kimbi se zatetura unazad i jaukne, ali niko ne obraća naročitu pažnju; po prostoriji su rasuti mnogo teži ranjenici.

Posle ovog susreta Tormod otčopa dalje, zalazi dublje u prostoriju i nezgrapno seda da sluša razgovore o kralju Olafu i samoj bici. Ranjenici uglavnom prigušeno pričaju o onome što su videli u boju i razmatraju kako se koji ratnik borio. Na Tormodovo veliko nezadovoljstvo, nisu svi radi da pohvale kralja Olafa; u pokušaju da opravda svog zaštitnika, Tormod progovara u stihovima:

*Olaf hrastova srca
napred je stupao; krvlju prekriveno
sečivo silno se zarilo kraj Stiklestada;
bodrio je ljude da nastave napred.
Štitovi su ih štitili od
kiše strela – ratnici su morali dokazati
kakvoga su kova na
megdanu – svi osim vođe.*

Pošto nije mnogo postigao time, Tormod zaključi da mu je bilo dosta razgovora i odlučuje da ode u malu, izdvojenу zgradu na imanju. Kada uđe, vidi mnogo ozbiljno povređenih muškaraca i među njima jednu ženu zauzetu previjanjem njihovih rana. Tormoda donekle zanima kom narodu ona pripada. Po izgledu mu se čini da je Laponka; čuo je da su Laponke vešte vidarke, iako se uglavnom bave magijskim lečenjem. Od gubitka krvi i svega što se tog dana desilo, preumoran je da bi se naročito udubio, ali ne čudi se što je glavni vidar žena.

U to doba vidarstvo je uglavnom bilo ženski posao. Prilikom lečenja vidarke su se oslanjale na sopstvena zapazanja, iskustva i, u priličnoj meri, zdravstvene savete koji su se usmenim putem prenosili s kolena na koleno. Svakako, medicinski postupci nisu bili opštepoznati, ali u mnoštvu priča se pominju biljni melemi, posebne dijete, sauna, pročišćavanje creva, puštanje krvi (flebotomija) i hirurški zahvati.

Tormod je takođe, još dok je živio na Islandu, slušao o tome kako su se u ranija vremena žene bavile magijskom

medicinom i koristile amajlije. Zna i da rune mogu imati isceliteljska svojstva. Pošto mu misli lutaju, u sećanje mu se vraća strofa iz *Poeme o Sigdrifi*, u kojoj valkira Sigdrifa uliva Sigurdu Zmajoubici runsku mudrost.

Rune pomoćnice moraš znati ako hoćeš da budeš od koristi
i da vadiš decu iz žena;
moraju se urezati na dlanove i pritisnuti na zglobove
i mora se zatražiti pomoć od boginja.
Vezane rune moraš znati ako hoćeš da budeš vidar
i da znaš kako da lečiš rane;
u koru drveta se moraju urezati
na grane izvijene prema istoku.

Sad se zapravo maglovito priseća priče koju je čuo na Islandu – o čoveku po imenu Egil Skalagrimson, koji je pomoću runa izlečio „telesnu onemoćalost“. Prema priči, Egil je bio u poseti kod zemljoradnika čija je mlada ćerka bila teško bolesna. Naredio je da se pacijentkinja podigne iz kreveta i položi na čiste čaršave. Pošto je pregledao krevet, Egil je pronašao kitovu kost u koju je zemljoradnikov sin urezao rune; ovaj je pre toga pokušavao da je izleči, ali kada je ispitao rune, Egil je ustanovio da su netačno napisane. Egil je sastrugao rune i strugotine bacio u vatru kako bi poništio njihovu moć, pa je naložio da se pacijentkinji provetri posteljina, a potom je ponovo ispisao pojedine rune i taj novi zapis stavio ispod jastuka u postelji gde je ležala. Uskoro je počela da se oporavlja.

Na podu malene zgrade gori vatra i vidarka zagreva vodu za ispiranje rana povređenima. Tormod odlučuje

da sedne blizu vrata, odakle može da gleda druge kako se staraju o ranjenicima koji ulaze i izlaze. Jedan primeti da je Tormod vrlo bled i pita ga zašto i sam ne zatraži pomoć od vidarke. Tormod u stihu odgovara da ga je ranila strela, pa ustaje i prilazi vatri. Ubrzo, ne primetivši u koliko je on rđavom stanju, vidarka mu kaže da izađe i donese joj drva za vatru da zagreje još vode. Tormod posluša, i kada se vrati, ona primeti njegovo bledilo i pita ga nešto o tome. Tormod ponovo odgovara u stihu, pokušavajući da joj objasni da ga je strela pogodila blizu srca:

*Žena se pita zašto je
ratnik takvog zdravlja.
Retko ko od rane prebledi;
mene je strefila strela.
Kao led hladno železo
kroz trbuh mi je proletelo, ženo.
Kraj samog srca, mislim,
mrsko me je oružje udarilo.*

Žena zahteva da mu vidi povrede, pa Tormud skida odeću. Dok mu pregleda rane, ona mu vrlo pomno ispituje zasek u slabini. Zabrinuta, primećuje da u njemu ima gvožđa, ali ne može da zaključi kuda je tačno strela prošla. Hitro se baca na posao i priprema mu napitak – neku vrstu oglednog obroka – u kamenoj posudi u kojoj izgnječi praziluk i druge mesne biljke i zajedno ih prokuva. Tormod ne zna koje bilje ona koristi, ali misli da je možda u pitanju kombinacija pelina, žilovlaka (bokvice), grbače (potočarke), aterlote, titrice (kamilice), koprive, jabuke divljake, krbuljice i komorača.

Vidari su često davali ovu supu ranjenicima. Tako su mogli da odrede jesu li im povređeni vitalni organi, zato što bi se iz rane koja je zašla u trbušnu duplju osetio miris praziluka i bilja. Ova tehnika je nasleđena od majki i baka.

Ona donese malo čorbuljaka Tormodu, ali on bez daljeg odbije da ga pojede i kaže joj da nije toliko bolestan da bi se hranio kašicama. Shvata da verovatno nije razumela njegove stihove na islandskom, pošto je njemu samom sasvim jasno da mu je rana u srcu, ne u stomaku. Skald navaljuje da ona obavi hirurški zahvat, pa vidarka uzima pincetu i pokušava da izvuče vrh strele – ipak, zariven je čvrsto i neće da izađe. Špic jedva i viri napolje, pošto je rana toliko natekla. Tormod kaže vidarki da zaseče kako bi dohvatila gvožđe pincetom, ali ona uopšte nije navikla da se bavi hirurgijom i strepi od tog postupka.

Tormod shvata da se ona makar trudi da mu pomogne i ceni to. Želi da je nagradi, pa joj daje zlatnu grivnu s ruke

NARUKVICE IZ VIKINŠKOG DOBA,
POPUT ONIH KOJE JE DOBIO TORMOD.

– jedino od vrednosti što ima – i kaže joj da radi s njom šta želi. Vidarka je veoma zahvalna; nije navikla da joj plaćaju usluge i nije bogata. Pritom kod kuće ima veliku porodicu koju treba prehraniti. U naletu spokojstva, Tormod sam uzima pincetu i vadi vrh strele. Zagleda ga i vidi da je bodljikav i da su na bodljama njegova srčana vlakna, neka crvena a neka bela. Govori kako je to znak da je kralj Olaf dobro hranio svoje ljude, zato što u korenu njegovog srca još ima masti. Zavali se unazad, pomiren s činjenicom da je smrt neizbežna, i časak kasnije već je mrtav.

Tormod nikad neće saznati da je ova bitka – Bitka za Stiklestad – koja se odigrala dvadeset devetog jula 1030. godine, postala najpoznatija kopnena bitka vikinškog doba u Norveškoj. Takođe, ne zna da će njegovi stihovi ostati zapamćeni i da će ih, koji vek kasnije, istoričar Snori Sturluson navoditi u povesti o Bici za Stiklestad, u čuvenom delu po imenu *Heimskringla*. Skald je počinuo, ali njegove reči žive i dalje.

DEVETI SAT NOĆI

(02.00–03.00)

ŽENA SE PORAĐA

Signi Valbrandsdotir leži na slamarici na podu u nekakvoj maloj zgradi pored seoske kuće u Rejkjadalju. Zbog bolnih trudova u potpunom je delirijumu i ne zna da li je u staji ili u ambaru. Svesna je da je oko nje nekoliko žena – sve služavke – uključujući i dve sa ovog imanja. Oseća potrebu da doziva pomajku Tordis, veštu i praktičnu ženu. Uvek su bile bliske. Nažalost, Tordis je pre nekoliko meseci iznenada umrla, bez vidljivog razloga. Ipak, sad počinje da je pregleda neka dobra starica – mesna babica, pretpostavlja Signi. Žena tu i tamo pritiska rukama Signin stomak da proveri je li se beba dovoljno spustila, pa da pređe na unutrašnji pregled. Blago opipava Signinu vaginu iznutra, pa uverava Signi da se potpuno otvorila, da je napipala bebinu glavu i da, uprkos silnim bolovima u leđima, beba neće krenuti prvo nogama.

„Beba će se roditi vrlo uskoro“, kaže. „Moraš da se napinješ i duboko da dišeš pri svakom trudu.“

Kontrolisano disanje joj malo olakšava bol. Jedna žena joj blago briše čelo vlažnom krpom umočenom u

kazančić hladne vode. Druga je drži za ruku i Signi je stegne kad god nastupe trudovi. Buduća majka gura li gura, ali dete neće napolje. Već se brine da joj je beba prevelika, pošto je očekivala da će se poroditi pre nekoliko nedelja.

„Prestani da se napinješ“, kaže babica iznenada.

„Ne mogu da prestanem“, ječi Signi. „Ne mogu.“

„Mi ćemo ti pomoći“, kaže babica. Ona i još jedna žena okreću Signi i nameštaju je na ruke i kolena. Dve žene joj drže laktove, dok joj druge sede na potkolenicama; za to vreme babica se namešta da dočeka bebu otpozadi. Signi čuje babicu kako baje. Pita se je li u pitanju čarolija ili pesma. Zna da se bajalicama prizivaju boginje plodnosti Frig i Freja, koje ponekad pomažu pri teškim porođajima.

Signi je neopisivo iscrpena. Ovaj naporni dan je započela napolju, obavljajući poslove na farmi. Tada je u donjem delu stomaka osetila prve grčeve, prilično slične menstrualnim bolovima. Malo kasnije je počelo tupo tištanje u krstima, a zatim i bol sa unutrašnje strane butina, koji joj se spuštao niz noge. Uskoro je primetila da joj je iscurilo malo krvi, pa se vratila u kuću po menstrualnu tkaninu, koju je stavila između nogu pre nego što je nastavila s radom napolju. Posao joj je skretao misli s trudova, a osim toga letnje večje je bilo divno. Povremeno je morala da sedne ili čučne dok joj ne popuste trudovi, ali je u takvim trenucima bar mogla da se divi lepom pogledu.

Kad se krvarenje pojačalo a bol postao neizdrživ, ponovo se vratila u glavnu kuću. Tad je već bilo kasno večje. Sluge su joj ponudile hranu, ali im je rekla da nije gladna. Zapravo, već danima nema apetita i jede samo pomalo. Ljudi na farmi su je nagovarali da legne i odmara se, pošto

su trudovi ojačali i učestali. Posle ponoći, kad je sunce počelo da izlazi, osetila je kako joj je između nogu pokuljala topla tečnost. Shvatila je da joj je pukao vodenjak i zamolila sluškinje da joj pomognu. Odmah su je odvele u izdvojenu zgradu, gde je mogla da bude na miru.

Iako je Signi sada uplašena, nije joj ovo prva trudnoća, a ni porođaj. Ima sina Grima iz braka s pokojnim mužem Torgejrom iz Midfela. Taj porođaj uopšte nije bio težak, ali tada je bila mlađa. Takođe, kasnije je rodila još jednog dečaka kog je njen drugi muž Grimkel Bjarnarson nazvao Herd. I taj porođaj je prošao dobro. Iako će Herd kasnije porasti i ojačati, u početku se nije dobro razvijao. S tri godine još nije sam hodao. Kada je Herd imao četiri godine, otac, veliki paganski vernik, rešio je da predvodi prinošenja žrtve na njihovoj farmi u Elfusvatnu.

Tokom priprema za ovaj događaj, Signi se u kući spremala i doterivala za goste. Sedela je s lepim priveskom na krilu, a Herd je stajao pored klupe duž zida. Prvi put u životu sam je načinio nekoliko koraka prema majci, ali onda se zateturao i sudario se s njenim kolenima, slučajno zgrabio privezak i bacio ga na pod, gde se ovaj razbio na komadiće. Besna, Signi je počela da grdi Herda baš kad je muž ušao u sobu. Grimkel je ljutito podigao sina, odneo ga dvojici prijatelja i zamolio ih da ga oni odgaje. Signi se